

TÜRKİYE’NİN TEK ARAP-ORTODOKS KÖYÜ TOKAÇLI’DA DİNSEL VE KÜLTÜREL KİMLİK

The Religious and Cultural Identity in Tokaçlı Village That Only Arab-Orthodox in Turkey

Doç. Dr. Tuğça Poyraz TACOĞLU*
Doç. Dr. Adem SAĞIR**
Ferhat ARIK***

ÖZ

Kültür ile kimlik arasında kurulacak ilişki, aynı zamanda farklı toplumsal olguları göz önünde bulundurmaya gerektirir. Tarih, gelenek, tutumlar, din, ekonomik algılar, siyasi düşünme biçimleri başta olmak üzere bütün toplumsal durumlar, zamanla kültürel öğelere dönüşmektedir. Böylece kültür, kimlikleri dışarıdan şekillendiren bir unsur haline gelmektedir. Günümüzde küreselleşmenin artan baskısıyla dinden siyasete, politikadan eğitime hemen her alanda kimlik, tartışılan konular arasındadır. Tartışmalar arasında temel kimlik göstergeleri olarak ise yerellikler ve dinsellikler ile bunların uzantıları ön plana çıkmaktadır. Burada yerellikler, daha çok mekânsal aidiyetlikleri temsil ederken, dinsellikler ise toplulukların inanç ve ritüellerine denk düşmektedir. Bu çalışma, temelde bu noktadan hareketle, Hatay’ın Altınözü ilçesine bağlı, Türkiye’nin tek Arap Ortodoks köyü olan Tokaçlı Köyü’nde dinsel ve kültürel kimlik olgusunu içinde bulunduğu mekân bağlamında ele almıştır. Çalışmada kültürel kimlik, etnik ve dini unsurlar üzerinden tanımlanmış ve çözümlenmiştir. Etnik unsur, köyün Arap köyü olarak bilinmesiyle ilişkilendirilirken, dini unsur ise köyün Hristiyan Ortodoks olmasıyla ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamdan hareketle çalışmada, toplumsal hareketlilik ve göç olgusu, katılımcıların kendilerini nasıl tanımladıkları ve kimlik algılamaları, komşu köylerle kurdukları ilişkileri, kullandıkları dil ile ilgili bilgiler, köyde uygulanan gelenekler gibi konular değerlendirilmiştir. Çalışmada mülakat ve gözlem tekniğiyle birlikte doküman incelemesinden yararlanılmıştır. Görüşmeler, 3-7 Temmuz 2011 tarihleri arasında sahaya gidilerek gerçekleştirilmiştir. Farklı yaşlardan, farklı mesleklerden ve farklı eğitim seviyelerinden 50 kişi ile görüşmeler yapılmıştır. Çalışmada katılımcıların kültürel kimliğini belirleyen temel öğenin din olduğu, etnik tanımlama biçimlerinin ise sadece dil ve müzik gibi unsurlar etrafında şekillendiği tespit edilmiştir. Tokaçlı Hristiyanlarının Türkiye’ye bağlı oldukları görülmüş, kimi zaman kendilerini “Türk vatandaşı” olarak, kimi zaman ise “Türk” olarak tanımladıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Kültür, Kimlik, Ortodoks Hristiyanlık, Tokaçlı, Antakya.

ABSTRACT

Relationship which will be established between culture and identity also requires to consider different social facts. All social conditions, especially history, traditions, attitudes, religion, economic perceptions, political opinion are transformed into cultural elements over time. Thus, culture is becoming a factor which shapes the identities from the outside. Today, with the increasing pressure of globalization, identity is the topic discussed in almost every area from politics, religion, and politics to education. As indicators of the basic identity have come to the forefront locality and spirituality with their extensions in discussions. While the localities represent more local belonging, the religiosity corresponds to the beliefs and rituals of the community. The study has analyzed the phenomenon of religious and cultural identity in Altınözü township of Hatay, the only Arab-Orthodox village is Tokaçlı. In this study, cultural identity has defined and analyzed via the ethnic and religious facts. Ethnic fact

* Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, Ankara/Türkiye
tpoyraz@hacettepe.edu.tr

** Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, Ankara/Türkiye ademsagiroglu@gmail.com

*** Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi, Ankara/Türkiye
frhtark@gmail.com

is associated with being Arab as well as religious fact is related with being Orthodox. In this context the study were applied with social mobility and migration, participants' definitions of identity, relations with neighboring villages, they use information about the language, traditions, issues such as the Tokacli. In this study it has used the technique of in-depth interviews and document review by the observation technique. Interviews was conducted between 3 and 7 July 2011. 50 people were interviewed with different age groups, professions and educational levels. This study has been identified that religion is a fundamental element in determining the cultural identity of participants; ethnic forms of identification only formed around elements such as language and music. Tokacli Christians have been seen that they are connected to Turkey, they were described themselves sometimes the "Turkish citizens" or the "Turks".

Key Words

Culture, Identity, Orthodox Christianity, Tokacli, Antakya.

1.Giriş

Kültür ile kimlik arasında kurulacak ilişki, aynı zamanda farklı toplumsal olguları göz önünde bulundurmayı gerektirir. Tarih, gelenek, tutumlar, din, ekonomik algılar, siyasi düşünme biçimleri başta olmak üzere bütün toplumsal durumlar, zamanla kültürel öğelere dönüşebilmektedir. Böylece kültür, kimliği dışarıdan, toplum ise içeriden dönüştürmektedir. Türkiye'de bu tartışmaların odaklandığı noktalardan birisi etniklik, diğeri ise din ve yerellik konusudur. Bu tartışmalar, bir yönüyle Anadolu'nun oldukça eski bir medeniyet çizgisinde yer almasıyla, diğer bir yönüyle ise Türk-İslam medeniyetinin geniş bir alanda hüküm sürmüş olmasıyla ilişkilendirilmektedir. İlk gruptaki tartışmalar, Anadolu'nun yıllarca farklı medeniyetlere ev sahipliği yaptığı ve farklı kültürel unsurların kaynaştığı bir mekân olmasına dikkat çeker (Kula 2011). İkinci grup tartışmalar ise Türk-İslam medeniyetinin geçtiği coğrafyaları şekillendirdiğini açıklar (Köprülü 2005; Barthold 2004; Gökalp 2007). Bu bağlamda Türkiye'de farklılıklar üzerinden yapılacak kimlik çalışmaları, önemli birer sosyolojik kaynaktır.

Araştırmanın konusunu, Hatay/Altınözü'ne bağlı Tokacli Köyünde yaşayan Arap-Ortodoksların *din-etniklik-yerellik* çerçevesinde kültürel kimliklerinin betimlenmesi oluşturmaktadır. Çalışmada kültürel kimlik; *etniklik ve din* üzerinden çözümlenmiştir. Etniklik, köyün Arap olmasıyla, din ise köyün Hristiyan olmasıyla ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda çalışmada katılımcıların kökenleri ve ne zamandır Hatay'da yaşadıkları sorgulanmıştır. Ayrıca Arap-Ortodoksların dinsel inançları ve ibadetleri, doğum, düğün ve ölümlerde uyguladıkları âdetler ele alınmıştır. Son olarak Tokacli'ların kendilerini nasıl tanımladıkları, Arap-Ortodoks olmaktan kaynaklanan sorunlar yaşayıp yaşamadıkları, komşu köylerle ilişkileri, göç süreçleri ele alınmıştır. Araştırmada yorumlayıcı sosyoloji temel alınarak, anlamaya yönelik bir çalışma yapılmıştır. Nitel araştırmada asıl araştırılan, katılımcıların araştırma problemine verdikleri anlamlardır. Bu bağlamda birçok kişinin belirli bir fenomene ilişkin yaşanmış tecrübelerini nasıl anlamlandırdıklarının anlaşılabilmesi için fenomenolojik nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Çalışmada ele alınan temel konular

aşağıdaki şekilde sıralanabilir: *Katılımcıların sosyo-ekonomik düzeyleri; toplumsal hareketlilik ve göç eğilimi; aile, evlilik, düğün, doğum, ölümle ilgili temel gelenek ve görenekler; katılımcıların kimliklerini tanımlama biçimleri; köyde yaygın olarak hangi dilin tercih edildiği.*

Çalışmanın evreni (163'ü erkek, 147'si kadın ve 70'i çocuk) 380 kişiden oluşmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise (21'i kadın, 29'u erkek) toplam 50 kişiden seçilmiştir. Çalışma, kartopu veya zincirleme örnekleme tekniğiyle desteklenmiştir. Bu çerçevede muhtara ve daha sonra ulaşılan kişilere “*Bu konuda en çok kimler bilgi sahibi olabilir? Kimle/Kimlerle görüşmemizi önerirsiniz?*” sorusu yöneltilerek görüşme yapılacak kişiler belirlenmiştir.

Çalışmada, nitel araştırma tekniklerinden derinlemesine görüşme tekniğiyle birlikte gözlem tekniğinden yararlanılmıştır. Çalışma açısından görüşmeler çok önemlidir çünkü Arap-Ortodokslar hakkında sınırlı sayıda akademik çalışma bulunmaktadır. Bu nedenle görüşmeler, çalışmanın temel bilgi kaynağını oluşturmaktadır. Çalışmada farklı yaşlarda, farklı mesleklerde ve farklı eğitim seviyelerinde kişiler seçilmiştir. Görüşmeler daha çok evlerin bahçesinde ya da köy kahvesinde yapılmış, bir kısmı resmi görüşmelerden çok aile ortamında yapılan konuşmalar şeklinde gerçekleşmiştir. Görüşmeler sırasında katılımcılar, gerçek isimlerinin çalışmada kullanılmayacağı konusunda bilgilendirilmiş, böylece rahatça konuşabilmeleri sağlanmıştır.

2. Tokaçlı'da Dinsel ve Kültürel Kimliğin Sosyolojik Çözümlemesi

Doğu ile Batı kültürünün kesiştiği bir coğrafyada yer alan Hatay, birçok dinden ve inançtan insanın bir arada yaşadığı, çok kültürlü bir kenttir. Çok kültürlü yapısını tarih boyunca korumuş olan ilde, birden fazla dinî cemaat ve etnik topluluk bulunmaktadır (Doğruel 2005:33). Çalışmaya konu olan Tokaçlı, böyle bir temsilin biçimlerini göstermesi bakımından dikkate değerdir. Tokaçlı Köyü, Hatay/Altınözü'ye bağlı bir yerleşim yeridir. Suriye sınırındaki Altınözü'nün üçte birini Arap-Ortodokslar oluşturmaktadır. Tokaçlı Köyü, Hatay'a 26 km, ilçe merkezine ise 2 km uzaklıktadır. Tokaçlı'nın eski adı, Arapçada cennet anlamına gelen *Cneydo*'dur. 1939 yılında, Hatay'ın Türkiye Cumhuriyeti'ne geçmesi ile köyün adı daha kolay telaffuz etmek için *Cünte* yapılmıştır. 1960'lı yıllarda *Yonta* olarak değiştirilen köyün adı, sonunda *Tokaçlı* olmuştur.¹ Aile içinde kullandıkları dil Arapça olan Ortodoks Hristiyanlar, Türkiye tarafından Rum Ortodoks olarak kabul edilmektedir. Kiliselerine Arapça ya da Süryanice adlar veren köy, dinî açıdan Antakya Rum-Ortodoks Patrikliği'ne bağlıdır.² Köyde Meryem Ana isimli Rum-Ortodoks kilisesi bulunmaktadır. Kilisenin eski dönemlerde inşa edildiği bilinmektedir, günümüzdeki hâlini ise 1891 yılında almıştır. Giriş kapısının üzerinde Türkçe olarak *T.C. Maria Ana Rum-Ortodoks Kilisesi* yazısı, kapısının yanında da Eski Ahitte söz edilen on emrin anlatıldığı mer-

mer yazıtlar vardır. Çatısına bitişik bir çan kulesi vardır. Çan kulesi, ibadet zamanlarında ve köyde bir ölüm gerçekleştiğinde olmak üzere iki amaç için kullanılmaktadır. Tokaçlı'da Ortodokslarca kutsal kabul edilen Aziz Yuhanna, Meryem Ana ve Aziz İlyas adında üç ziyaret yeri vardır. Köyde bir papaz bulunmaktadır.

Köydeki hane sayısı 301, köyün nüfusu ise 248 erkek, 264 kadın olmak üzere toplam 512 kişidir. Köyün göç vermesinden ötürü köy nüfusu son yıllarda azalmaktadır. Köyün geçimi temelde tarıma dayanmakta, yurt dışında yaşayan köy sakinlerinden gelen maddi desteğin de önemli bir ekonomik gelir kaynağı olduğu görülmektedir. Köyde yaşayanların çalışmak için tercih ettikleri yerin Avrupa olduğu tespit edilmiştir. Köyde dikkat çeken konut tipleri, köydeki aileler arasındaki ekonomik farklılıkları göstermektedir. Bu evler aynı zamanda yurt dışında olan ailelerin de köyle süren ekonomik ve fiziksel bağına vurgulamaktadır. Yurt dışında çalışan aile bireylerinin katkısıyla bazı evlerin dış-ıç mimarisiyle lüks şekilde yapıldığı görülmektedir. Bu konutlar, dış bir gözlemle yurt dışına göç veren ailelerin de somut olarak tespit edilebilmesini sağlamaktadır. İnsanlar, gündelik hayatlarını köyün eğlence mekânları olarak göze çarpan çay bahçelerinde geçirmektedir. Köyde bir adet köy konağı ve iki tane köy kahvesi vardır. Köyün gelenek ve görenekleri Arap kültürüne dayanmakla birlikte Anadolu kültüründen de baskın özellikler taşımaktadır. Yemek kültürü ise Hata'yın mutfak kültürüne yakından ilişkilidir.

Örneklemin Genel Özellikleri

Örneklem 29 erkek, 21 kadın olmak üzere toplam 50 kişidir. Örneklemin yaşı, mesleği, çocuk sayısı gibi genel özellikleri şu şekilde belirtilebilir.

Özellikler	Sayı	%
Cinsiyet		
Erkek	21	42
Bayan	29	58
Toplam	50	100
Yaş Dağılımı		
25 yaş altı	8	16
25-29	7	14
30-34	4	8
35-39	3	6
40-44	4	8
45-49	2	4
50-54	5	10
55-59	6	12
60-64	5	10
65-69	4	8
70 yaş üstü	2	4
Toplam	50	100
Medeni Durum		
Evli	26	52
Bekâr	23	46
Eşi ölmüş	1	2
Toplam	50	100
Öğrenim Durumu		
Okuma-yazma bilmiyor	5	10
Yalnız okur-yazar	4	8
İlkokul	15	30
Ortaokul	6	12
Lise	20	40
Toplam	50	100
Meslek Grupları		
Ev hanımı	16	32
Emekli	14	28
Çiftçilik	13	26
Serbest meslek	7	14
Toplam	50	100

Tablo 1- Örneklem Grubunun Demografik Özellikleri

Katılımcıların medeni durumuna bakıldığında, evli ve bekârların sayısı birbirine yakındır. Yaş dağılımlarında, 25 yaş altının en yüksek, 70 yaş ve üstünün ise en düşük orana sahip olduğu görülür. Çiftçilik, köyün en önemli meslek gruplarından birisidir.

Ayrıca katılımcılardan 4'ü yurt dışından emeklidir. Katılımcıların öğrenim durumlarında lise mezunu katılımcıların en yüksek oranda olduğu, bunu ise ilkokul mezunlarının takip ettiği görülmektedir.

Toplumsal Hareketlilik ve Göç

Köyün bugünkü toplumsal yapısında en belirleyici unsurlardan birisi göçlerdir. Tokaçlı açısından göç olgusu, çalışmada iki şekilde ele alınmıştır. Bunlardan ilki köyün tarihsel geçmişiyle, özellikle köyde yaşayanların atalarının köye nereden göç ettikleri ya da kökenlerinin nereye dayandığı sorusuyla ilişkilendirilmiştir. İkincisi ise, dış göçle ilişkilidir. Katılımcılar, atalarının köye nereden geldikleri sorusuna net bir cevap vermemiştir. Ancak mülakatlar sırasında bazı noktalar ön plana çıkmıştır:

“Bizim büyüklerimizden öğrendiklerimize göre bizim soyumuz Payas’tan (Hatay’ın Dörtöyl ilçesine bağlı ilçe) gelmiştir. Mesela Payas’taki kaleleri bizim dedelerimiz yapmış. Bir zamanlar ben tesadüfen bir cenazeye gittim oraya. Orada tanıştığım 100 küsur yaşında çok efendi bir adamla sohbet ettik. Adam, dedemi tanıyordu. Bizim kökümüzün Payas’tan gittiğini söyledi. Aklıma gelmişken başımdan geçen bir olayı daha anlatayım. Servisteyken Suriye plakalı bir Mercedes geldi. Sahibi eskiden dedesinin burada yaşadığını söyledi. Oturduk kahve içtikten sonra kimlerden olduğunu sordum. Adamın söylediklerine göre benim dedem ile onun dedesi kardeşmiş” (Erkek, 66, emekli işçi).

ya da *“Suriye’den gelmişler, Adana’dan gelmişler”* şeklindeki ifadeler dikkat çekmiştir. Muhtarın ifa-

desiyle *“Kökümüz Arap ama sonradan değişti”* bilgisi de bu bağlamda önemli kabul edilmiştir. Tokaçlı’da iç ve dış göçlerin aynı anda ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Köyde ortaya çıkan göçleri üç farklı başlıkta ele almak mümkündür. Bunlar sırasıyla, Hatay/İskenderun ve Hatay/Antakya’ya, İstanbul’a ve yurt dışına yapılan göçlerdir. Yurt dışı göçleri, köyün sosyo-ekonomik yapısı ve kültürel yapısında temel belirleyici olması bakımından dikkat çekmektedir. 1960’lı yıllarda Hatay’dan dışarıya göçler işçi göçü biçiminde Almanya başta olmak üzere Batı Avrupa’ya yöneliktir. Batı Avrupa’ya işçi göçü, 1973 yılında (Kıbrıs Harekâtı’nın etkisiyle) göçmen işçi alımlarının durdurulmasının ardından aile birleşimleri şeklini almıştır. Evlilik yoluyla göç, günümüzde de devam etmektedir. Muhtarın verdiği bilgilere göre, köyden yurt içine ve yurt dışına göç eden hane sayısı ve nereye göç ettikleri şu şekilde tablolashılabilir:

Şehirler/Ülkeler	Hane Sayısı
İstanbul	300 hane
Almanya	300 hane
Antakya	40-50 hane
Norveç	40-45 hane
Avustralya	30-40 hane
Yunanistan	35 hane
Avusturya	28-30 hane
Fransa	28-30 hane
İskenderun	15-20 hane
İsveç	5-6 hane
Danimarka	5 hane
ABD	3 hane
Ürdün	2-3 hane
İngiltere	2 hane
Hollanda	2 hane

Tablo 2- Köyden Göç Eden Hane Sayısı ve Nereye Göç Ettikleri

Köyün dışarıya göç vermesi nedeniyle köy nüfusu kış ve yaz aylarında farklılık göstermektedir. Katılımcılardan birisi “Köyün nüfusu kışın ancak 150 kişi kalıyor, hep yaşlılar kalıyor, yazın özellikle Temmuz-Ağustos aylarında gurbetçilerin gelmesiyle birlikte nüfus bin kişiyi buluyor” demekte ve “Köyümüz çok güzel, havası, suyu ama tek kusuru var o da köyde genç kalmadı artık, bu nedenle ben de göç etmek istiyorum” (Kadın, 30, Ev hanımı) diye eklemektedir.

Yurt dışında yaşayan köylülerin, yazları memleketlerine gelmelerinin sebeplerinden birisi, düğünlerdir. Düğünler, köyde ve yurt dışında yaşayan gençlerin birbirlerini görmeleri ve birbirleriyle tanışmalarını sağlaması bakımından önemli bir fırsattır. Özellikle yurt dışında yaşayan gençlerin, eşlerini genellikle köyden seçtikleri görülmektedir. Evliliklerle ilgili olarak diğer bir olgu, akraba evliliğinin yüksek olmasıdır. Burada evlilik biçimlerinin de bir göç aracı olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Buna göre akrabalar arası evlilikler ile köydeki gençlerin yurt dışına çıktıkları görülmektedir. Katılımcıların hepsinin yurt dışında akrabası olması, köyden yurt dışına göçü göstermesi bakımından önemlidir. Derinlemesine görüşmeler sırasında katılımcıların yurt dışına çıkma nedenleri irdelendiğinde, köyde yurt dışına çıkma nedenleri olarak iş başlığıyla ekonomik nedenlerin ve akraba ziyareti (özellikle torunların vafatiz töreni) başlığıyla ailesel nedenlerin etkili olduğu görülmüştür. Ekonomik kaygılarla yapılan göçler, diğerlerine

oranla yüksektir. Katılımcılardan birisi bu durumu Türkiye’deki yurt dışı göçün tarihsel geçmişiyle aynı paralelde değerlendirmiştir: “Avrupa’ya göç 1964 yılında başladı, çoğu devlet kanalıyla gittiler, Avrupa’daki işçi sıkıntısının giderilmesi için devletlerarası anlaşmalar yapılmış, sonra iş ve işçi bulma kurumu tarafından işe alınıp Avrupa’ya gönderildiler” (Erkek, 35, Emekli).

Araştırma sırasında köydeki gençlerin ekonomik nedenlerle ve daha iyi yaşam şartları nedeniyle özellikle yurt dışına göç etmek istedikleri tespit edilmiştir. Köydeki temel geçim kaynağının tarıma dayalı olması, gençlerin ekonomik kaygılarla köy dışında bir gelecek planlaması yaptıkları anlaşılmaktadır. Gençler arasında üniversiteye gitme isteği düşüktür. Gençler, yaşam şartlarını yurt dışına giderek yükselteceklerine inanmaktadırlar. Ancak yurt dışına göçler, günümüzde vize engelleri nedeniyle zorlaşmıştır. Gençlerin bu durum karşısında yeni bir gelecek arayışı içerisinde oldukları görülmüştür. Yurt dışına çıkmayan gençlerde genel eğilim, yurt dışına gitmenin istenmesidir. Ancak gençlerin, “Gitmek isterim de, mümkün değil, izin vermezler ki, vize vermezler” (Kadın, 18, Ev Hanımı) ifadelerinden de anlaşılabileceği üzere yapısal sorunlarla karşılaşmaktadır.

Tokaçlı’da Dinî Kimlik

Tokaçlı’nın dikkat çeken özelliği Arap-Ortodoks köyü olmasıdır. Köyü diğer köylerden ayıran ve farklı kılan temel nokta da burasıdır. Sünni-Türk, Sünni-Arap ve Arap-Alevi köylerle

Tokaçlı arasındaki ilişkilerde, köyün mekân organizasyonundan kültürel organizasyonuna kadar pek çok alanda din, temel belirleyici bir öğedir.

Tokaçlı Hristiyanlarında kültürel kimliğin şekillenmesinde etkili unsur, dinleri olan *Ortodoks Hristiyanlık*'tır. Evlilikler, sosyal ilişkiler, gelenek ve görenekler, mekân organizasyonu gibi pek çok öge, dinin izlerini taşır. Mülakatlar sırasında dinin *kültürel kimlik üzerindeki etkilerinin tespit edilmesi* bakımından farklı sorular sorulmuştur. Evlilikler konusunda dinin etkisi merak edilmiş ve bu konuda katılımcıların düşünceleri sorgulanmıştır. Katılımcıların bazıları bu konudaki tutumlarını "*Kitabı bilmeyenle evlenirsen zor olur, kitabı bilen hanım veya erkekle daha iyi anlaşılır*" (Erkek, 60, Emekli) şeklinde yansıtmıştır. Bazı katılımcılar ise bu konuda daha esnek düşüncelere sahiptir. Örneğin katılımcılara yöneltilen "*Oğlunuz bir Müslüman ile evlense bu durum karşısındaki tavrınız ne olur?*" sorusuna katılımcılardan birisi "*Niye almayayım ki? Oğlumun burada sevmesi daha önemli*" (Kadın, 52, Ev Hanımı) derken; bir diğeri "*artık bu devirde Müslümanmış, Aleviymiş fark etmiyor pek, anlaşabilsinler yeter*" (Erkek, 42, Serbest Meslek) şeklinde düşüncesini aktarmıştır. Akrabalar arasında Müslümanlarla evlenenlerin de olduğunu belirten bir diğer katılımcı; "*Eskiden evlilikler olduğunda genelde kendi aramızda yapardık ve doğal olarak Hristiyan olurlardı. Ancak nüfus arttı, bir taraftan göçler oldu. Dolayısıyla ilişki ağıımız çeşitlendi.*

Bir yerden sonra da içine kapanmak olmuyor, illa Hristiyan olmasına dikkat edelim düşüncesi bir yerden sonra karşılık bulmuyor" (Erkek, 58, Emekli) şeklinde geçmiş ile bugün arasında bir kıyaslama yaparak değişimi açıklamıştır.

Burada din konusuyla ilişkili olarak Tokaçlı'da yaşayan köylülerin hem çevre köylerle hem de şehirlerde kurdukları iletişim ağları sorgulanmıştır. Köyde zeytin toplamaya gelen işçilerin komşu köylerden geldiği, bunlardan bazılarının Hristiyan bazılarının da Müslüman olduğu gözlenmiştir. Katılımcılar, "*bu konuda herhangi bir problem yaşanmadıklarını*" aktarmışlardır. Sünni/Arap köyü Oymaklı ile Tokaçlı gençleri arasında arkadaşlık ilişkilerinin de olduğu gözlenmiştir. Oymaklı Köyü gençleri tarafından öldürülen domuzların, Tokaçlı gençleri arasında bir alışveriş ilişkisi de ortaya çıkardığı saptanmıştır. Ancak dinî kimlik konusunda bazı problemlerin olduğu, katılımcılara yöneltilen "*Farklı dinlere mensup insanlar arasında problemler yaşanıyor mu?*" sorusuna verilen cevaplarda ortaya çıkmıştır. Özellikle bazı katılımcılar bu konudaki tutumlarını "*Genelde büyükler arasında bir problem yaşanmıyor ama cahil gençler arasında yaşanıyor. Biz Hristiyan olduğumuz için bize gavur diyorlar. Ama gayet hoşgörölü davranıyoruz*" şeklinde aktarmışlardır. Bazıları ise "*Aslında bu topraklar tarihten beri pek çok dini-etnik gruba ev sahipliği yaptı ki uzun bir süre de yaşadılar. Birbirimize hoşgörölü olmazsak şimdi bu kadar rahat olunamazdı burada*"

şeklinde ortak kanaatlerini ifade etmişlerdir. Şehirde yaşanan bazı problemler ise “*Kültürünüzü yaşatabiliyor musunuz?*” soruna verilen cevaplarda karşımıza çıkmıştır: “*İskenderun’da paskalya bayramını kutladıklarını*” ifade eden katılımcılardan birisi “*Eskiden gündüz sabahın erken saatlerinde kutlarken şimdiler de gece kutluyoruz. 24’e kadar yapıyoruz, çünkü komşular rahatsız oluyor*” (Erkek, 65, Emekli) şeklinde düşüncesini aktarmıştır. Samandağ’da da Paskalya Bayramı’nı sabaha kadar kutladıklarını ifade eden katılımcılardan bir diğeri, düşüncesini “*Bunda orada Hristiyanların olması- nın önemli bir etkisi vardır*” (Kadın, 49, Ev Hanımı) şeklinde aktarmıştır.

Dil

Dil, kültürel kimlik için önemli unsurlardan birisidir. Dilin kültürel kimlikle ilişkisi, kültürel belleğin kuşaklararasıdaki aktarımını sağlayan temel araçlardan birisi olmasıdır (Kaplan, 1976; Moles 1983; Haviland 2002). Kültürel bellek ise Assmann’a (2001: 91) göre biyolojik olarak devredilmediği için kuşaklar ve tarih boyunca devam ettirilmesi gereken bir niteliğe sahiptir. Kültürel belleğin devam ettirilmesi, bireye ya da topluluğa ait kimliğin de devam ettirilmesi demektir. Dil, bir bütün olarak değerlendirildiğinde bir iletişim aracı olma özelliğiyle dikkat çekmektedir. Dilin kişiler arası ve kuşaklar arası bağlantıları sağlaması nedeniyle de toplumsal bir işlev üstlendiği anlaşılmaktadır. Çalışmada *dil*, kültürel kimliğin bir unsuru olarak ele alınmakla birlikte, köyün *kültürel belleğinin yaşatılma-*

sında ve bugünün değerlendirilmesinde nasıl bir belirleyici olduğu sorusuna yanıt aranmıştır.

Tokaçlı köyünde Arapça ve Türkçe yaygın olarak kullanılmaktadır. Köyde iki dilli bir toplumsal yaşantı hâkimdir. Bununla birlikte Arapça, köyün yaşlıları arasında yaygın olarak konuşulurken, köyün gençleri aralarında Türkçe konuşmayı tercih etmektedir. Bunun sebepleri, katılımcılar tarafından farklı biçimlerde ifade edilmektedir. Örneğin katılımcılardan birisi “*Annem okula gitmediği için Türkçeyi öğrenemedi*” (Erkek, 64, Emekli), ifadesini kullanırken bir diğeri “*Gençler sürekli Türkçe konuştuklarından Arapçayı unutuyorlar*” (Erkek, 53, Çiftçi) ifadesini kullanmıştır. Katılımcılardan bazılarının, “*Burada doğan çocuk, ilk olarak Arapçayı öğrenir, sonra okulda Türkçe öğrenir. Ben de okulda öğrendim Türkçeyi, sadece ben değilim buradaki bütün halk okulda öğreniyor Türkçeyi. Ama bu civarda birkaç köy var orada sürekli Türkçe konuşulduğundan yeni doğan çocuk ilk olarak Türkçeyi öğreniyor. Hatta Arapça bilmeyenler de çok*” şeklindeki ifadeleri Arapçanın köydeki öğrenilme ve yaygınlık biçimleri konusunda fikir vermektedir. Burada dikkat edilmesi gereken noktalardan birisi, ailede ilk olarak Arapçanın öğrenilmesidir. Türkçe ise sonraki süreçlerde –sosyal hayat, gündelik hayat ve eğitim hayatı– öğrenilmektedir. Katılımcıların Türkçe ve Arapça bilme durumlarını şu şekilde tablolastırmak mümkündür:

Seçenekler	Katılımcı	%
Arapça bilen	33	66
Arapça ve Türkçe bilen	17	34

Tablo 3- Katılımcıların Arapça Bilme Durumları

Dil konusunda farklı eğilimler bulunmaktadır. Örneğin Türkiye'deki başka şehirlere göç edenlerin çocuklarının Türkçeyi Arapçaya göre daha iyi konuştukları ancak Arapça anlayabildikleri hâlde konuşamadıkları tespit edilmiştir. Bu konuyla ilişkili katılımcıların ifade ettikleri başlıca durumları şu şekilde sıralamak mümkündür:

“Çocuklarım Arapça bilmiyorlar, konuşulanları anlasalar da kendileri konuşamıyor. Çünkü İskenderun'da doğdular orada okula gittiler şu anda yüksek öğretimini yapıyorlar. Bizler elimizden geldiği kadar Türkçe konuştuk çocuklarla.” (Kadın, 34, Ev hanımı).

“Her yerde Türkçe konuşulduğu için pek gerek duymadık Arapça öğretmeye. Zaten çocuklar köye çok nadir gelip gittikleri için Arapçaya çok da ihtiyaçları olmadı. Ama burada yaşayan çocuklar Arapça konuşmayı biliyor. İstanbul'da doğan çocuklar hiç bilmiyorlar mesela Arapça” (Muhtar).

Burada köy ve aile ilişkileri ile dilin öğrenilme ya da kullanılma biçimleri arasında doğrudan bir bağlantı olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılardan bir kısmının köyde de konuşulan dil bakımından eskiye nazaran değişmeler yaşandığını belirttikleri görülmüştür. Köyde yaşlı nüfus Arapça, genç kuşak ise gündelik hayatlarında daha çok Türkçe konuştuklarını belirtmişlerdir. Bu konuyla ilişkili olarak katılımcılardan birisi düşüncesini *“Türkçe ko-*

nuşuyor bizim çocuklar sürekli Türkçe konuştuklarından Arapçayı unutuyorlar. Konuş desen çoğu konuşamaz” (Erkek, 82, Emekli) **şeklinde, bir diğer katılımcı ise “Ana dilimiz Türkçe şimdilerde doğan çocuğa ilk Türkçe öğretiliyor”** (Erkek, 62, Emekli) şeklinde aktarmıştır. Göç süreçlerinin de dilin kullanılma biçimlerini etkilediği tespit edilmiştir. Katılımcılar tarafından **özellikle İstanbul'da doğan çocukların Arapçayı hiç bilmediklerine** dair bir aktarım olmuştur. Burada Türkçe'nin hem kentsel yaşamla hem de Türkiye'ye aidiyet kimliğiyle yakından ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim katılımcılardan bazıları bu noktada; *“Hepimiz Türkiye'de yaşıyoruz, yıllardır buranın kültürüyle, gelenekleriyle ve gündelik hayatıyla şekillendik. Türkçe aynı zamanda bizi Türkiye'ye bağlayan önemli unsurlardan birisidir”* **şeklinde aktarımlar yapmışlardır.** Tokaçı köyü Hristiyanları, dil ile kurdukları ilişki biçimlerini, vatandaşlık bağlarıyla doğrudan ilişkilendirmektedir.

Diğer taraftan yurt dışından emekli olup köye yerleşen katılımcılardan birisi, *“Çocuklarım Arapça, Norveççe ve İngilizce biliyorlar, ama Türkçe bilmiyorlar”* demekte, bunun nedenini ise, *“evde eşimle Arapça konuştuğumuz için”* (Erkek, 60, Emekli) şeklinde açıklamaktadır. Bir başka katılımcı ise *“Yurt dışında yaşayan çocuklarının Türkiye'ye geldiklerinde köyde Arapça konuştuklarını, Türkçe bilmemelerinin herhangi bir probleme yol açmadığını”* (Erkek, 52, Emekli) belirtmiştir. Ancak köydeki çay bahçe-

lerinde, düğünlerde ve köyün internet sitesinde çalınan Arapça şarkılar, köylülerin birbirleriyle girdikleri diyaloglarda Arapçayı tercih etmeleri, köyde Arapçanın hâlen yaygın bir kullanım alanı olduğunu göstermektedir. Dille ilgili olarak dikkat çeken diğer bir husus, Arapçanın yazı dili olarak papaz dışında kimse tarafından bilinmemesi ve kullanılmamasıdır. Köyün papazı, eğitimi için önce Suriye'ye gitmekte, daha sonra gelip köyde papazlık yapmaktadır. Papaz, aynı zamanda köylüler tarafından *babamız* anlamında *Abune* olarak anılmaktadır. Köydeki din eğitiminin de kilisede papaz tarafından verildiği görülürken, gençlerin kilise konusunda yaşlılara göre daha duyarsız olduğu tespit edilmiştir.

Köydeki Gelenekler

Tokaçlı'nın geleneklerine bakıldığında, ilk dikkat çeken şeyin, din kimliğe paralel bir şekilde Paskalya ve Noel'in kutlandığıdır. Bunun yanı sıra Nisan ve Aralık aylarında olmak üzere yılda iki kez oruç tutulmaktadır. Oruçlar esnasında sadece hayvansal gıdalar yenmemektedir. Doğumda uygulanan geleneklere bakıldığında, vaftiz töreni dışında komşu köylerle hiçbir farklılık bulunmamaktadır. Ölümde uygulanan gelenekler açısından ise birtakım farklılıklar tespit edilmiştir. Köyde ölüm haberi, kilise çanının üç defa çalınması ile duyurulmaktadır. Katılımcılar, "*Hristiyan geleneklerine uygun olarak cenazenin yıkanmadığını, ölünün tabutla defnedildiğini, kefenleme işleminden sonra tabuta ölünün en sevdiği kıyafetleri ve özel eşyalarını koyduklarını*" aktarmışlar-

dır. Bir katılımcı "*Kıyafetlerin ölü ile birlikte mezara gömülmesinin eskiden beri yaygın olarak uygulanan bir gelenek olduğunu*" aktarırken bunun, "*Hristiyanlıkla bir alakası olmadığını, kültürel bir gelenek olduğunu*" (Erkek, 54, Çiftçi) ifade etmiştir.

Köydeki ölümle ilgili dikkat çeken en belirgin durum, yurt dışında veya şehir dışında ölenlerin, cenazelerinin vasiyetleri ya da ailelerinin istekleri doğrultusunda köye getirilmesidir. Bu noktada mezarlık ile vatan toprağı arasında dolaylı yönden bir ilişki kurulmaktadır. Bu ilişki biçimi, mezarlıklar etrafında bir aidiyet bilincinin geliştiğini göstermektedir. Resmî nikâh dışında, kilise nikâhının yapıldığı görülmüştür, bunun yanı sıra cenaze törenleri sırasında da Hristiyan geleneklerinin uygulandığı tespit edilmiştir. Tokaçlı Hristiyanları düğünlerde ve diğer eğlencelerde kendilerini çevre köylerden farklı olarak "*Kız erkek ayrımı yapmadan herkesin bir arada eğlendiği*" vurgusuyla ayırmaktadırlar.

Tokaçlıların komşu köylerden kendilerini ayırdıkları bir diğer nokta da mekân organizasyonu ile ilişkilidir. Bu konuda katılımcılar düşüncelerini "*Burası temiz, yeni binalarla dolu. Yollar düzenli, etrafta hiç çöp yok, çevreye karşı herkes duyarlı*" şeklinde aktarmışlardır. Ayrıca geleneksel uygulamalar ile kültürel kimlik arasındaki ilişki Tokaçlı Hristiyanlarının kendilerini tanımlama biçimlerinde *din, vatandaşlık ve etniklik vurgusu* sıralamasında da farklı biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda yaygın

kanaat, köyde yaşayanların kendilerini öncelikle *Türk kimliğiyle* tanımlıyor olmalarıdır. Türk kimliğinden sonra kendilerini *Arap olarak* tanımlayan katılımcıların, dini tanımlama biçimi olarak Hristiyanlık vurgusunu en son tanımlama biçimi olarak gündeme getirdikleri tespit edilmiştir. Bazı katılımcılar ise kendilerini *her zaman Türk* olarak tanımladıklarını *ne Arap ne de Hristiyan olarak tanımlamadıklarını* ifade etmişlerdir. Kendilerini *yabancı ya da azınlık olarak kabul etmediklerini, yıllarca bu topraklarda farklı topluluklarla birlikte yaşadıklarını* ifade eden katılımcılar, *Türk toplumunu bir arada tutan unsuru da bazı değerlerin hâlâ yaşıyor olmasına* bağlamaktadırlar. Özellikle Antakya örneği üzerinden *insanların birbirlerine karşı duydukları sevgi, saygı ve insanların birbirlerine karşı hoşgörülü davranmaları* bu değerlerden bazıları olarak aktarılmıştır. Öyle ki çevre köylerden *kendi bayramlarına katılan Müslümanların olduklarını, kendilerinin de Müslümanların dinî bayram ve gecelerini kutladıklarını* aktarmışlardır. Ancak farklı bir bakış açısı olması bakımından köyün papazının kendilerini *Hristiyan-Türk* olarak tanımladıklarını ifade ettiği görülmüştür. *Yıllardır aynı toprakları paylaşıp aynı bayrağın altında yaşadıklarını* ifade eden papaz, böylece köydeki yaygın tutumu da desteklemiştir. Kendini tanımlama biçimleriyle ilgili olarak iki farklı vurgulamaya da dikkat çekmek gerekir:

“Ben kendimi Türk olarak tanımlıyorum. Çünkü ben burada yaşı-

yorum. Rahatça yaşıyorum. Rahatça kendi dilimi konuşabiliyorum. Ama dil de değişti tabi. Eskiden kimse Türkçe bilmezdi, şimdi tam tersi olmaya başladı. Gençler bu konuda daha öğrenmeye yatkın” (Kadın, 42, Ev Hanımı).

Katılımcıların birçoğu Türkiye’de ait oldukları yeri bu şekilde tanımlamakla birlikte Türkiye’deki temel problemi de “*Sorun Hristiyan olmak Arap olmak ya da Yahudi olmak değil. Sorun Türk vatandaşlığını ve bu topraklarda yaşamayı kabul edip etmemek şeklinde*” açıklamışlardır. Ancak katılımcıların “*Her ne kadar kendimizi Türk olarak tanımlasak da dilimiz Arapça, dinimiz de Hristiyanlık olduğu için dışarıdan gelenler tarafından Arap olarak tanımlanıyoruz*” şeklinde bu konudaki rahatsızlıklarını da açıkladıkları görülmüştür. Bir başka rahatsızlık, nüfus cüzdanındaki din hanesiyle ilişkili olarak karşımıza çıkmıştır:

“Kimliğimizde din hanesinde Hristiyan yazıyor. Devlet böyle yazılmasını istiyor. Avrupa’da böyle bir şey yok. 25 yıl orada çalıştım, Türkiye’den geldiğimi bildikleri halde kimse bana dinimi sormadı. Mesela Avrupa’da dine karşı saygı o kadar iyi durumdaydı ki Müslüman din adamına bile maaş veriliyor kimi yerlerde. Burada papazın maaşını halkın kendisi karşılıyor. Tabi dışarıdan gelenler tarafından gavur olarak tanımlanmamız da bizi rahatsız eden bir başka tutum” (Erkek, 62, Emekli).

Türkiye ile ilişkili bir diğer noktada da özellikle televizyon seyredirken Arap ya da yabancı kanalların tercih

edilmemesidir. İlginç bir aktarım olması nedeniyle katılımcılardan birisi bu konuyla ilişkili olarak “*Annem Türk kanallarını izliyor sürekli. Sorarsanız Türkçeyi anlayabiliyor mu? Hayır. Sadece seyrediyor ama seyrederken keyif alıyor*” (Erkek, 65, Serbest Meslek) şeklinde düşüncesini aktarmıştır. Ancak gençlerin özellikle müzik tercihleri konusunda Arapça müzikleri tercih ettikleri ve eğlencelerde, düğünlerde bu müziklerle eğlendikleri tespit edilmiştir.

3. Sonuç ve Değerlendirme

Kültürel farklılıkların toplumsal kimliklerin şekillenmesinde önemli bir belirleyici olduğu sosyolojik bir gerçektir. Toplumsal kimlikler, aynı zamanda kuşaklararası bağlantıları da sağlayan en önemli araçlardan birisidir. Bu noktadan hareketle hazırlanmış araştırma, Türkiye’nin tek Ortodoks Hristiyan köyü olan Tokaçlı üzerinedir. Köyü, çalışmanın odağına yerleştiren temel nokta, köyün bir Hristiyan köyü olması yanında köydekilerin Arap olması ve uzun yıllardır Hatay’ın Altınözü ilçesine bağlı bu köyde yaşıyor olmalarıdır. Çalışmanın temel amacını, Tokaçlı köyünde dinsel ve kültürel kimlik görüntülerinin betimsel bir analizi oluşturmıştır. Köyün kimlik göstergeleri üzerine daha önce yapılmış bir çalışma olmaması, bu çalışmayı aynı zamanda bir durum tespiti ve kültürel bir topluluğun fotoğraf çekimi olması bakımından dikkate değer kılmaktadır.

Tokaçlı’da dinsel ve kültürel kimlik belirgin bir şekilde Hristiyanlık/

dini etkiler taşıırken, Türk/İslam kültürünün etkilerini görmek de mümkündür. Aidiyet bağları söz konusu olduğunda kendilerini Türk vatandaşı olarak tanımlayan Tokaçlılar, çevre köyler söz konusu olduğunda kendilerini pek de farklı hissetmediklerini ifade etmişlerdir. Burada, topluluğun kendisini içeriden tanımlamasının, yani emik bir perspektifin ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Tokaçlı’da kültürel kimliklerinin görünüm biçimlerinde yaşlı ile genç kuşaklar arasında bazı farklılıklar görülmüştür. Yaşlı kuşak, gündelik hayatta Arapçayı kullanmakta ve dinî ibadetlerini gençlere göre daha yoğun yerine getirmektedir. Yaşlı kuşağın, geleneklerini de köyde yaşatmaya çalıştıkları, bu konuda kendilerini gençlere kıyasla daha şanslı gördükleri belirlenmiştir. Genç kuşak ise tam tersi olarak gündelik hayatta **Türkçeyi tercih etmekte ve dinî** ibadetler konusunda yaşlılara göre bağımsız durmaktadır. Pazar ayinlerinde kiliseye gitmek dışında belirgin bir dinsel pratiklerinin olmadığı görülmüştür. Aile içerisinde Arapça yaygın olarak kullanılmakla birlikte gençlerin çevre köylerle ve dışarıyla olan bağlantılarının daha yoğun olması Türkçeyi tercih etmelerinin sebebi olarak karşımıza çıkmıştır. Ayrıca yaşlılara kıyasla gençlerin, çevre köylerle daha yoğun bir sosyal ağ kurdukları, bu bağlamda kültürel kimliklerini yeniden tanımladıkları tespit edilmiştir.

Tokaçlı sakinlerinin İstanbul ve Antakya’ya iç göç, Avrupa’daki pek çok ülkeye ise dış göç gerçekleştirdikleri görülmüştür. Göçlerde belirleyici

olan durum ekonomik kaynaklıdır ve daha iyi yaşam standartları isteğidir. Evliliklerle yurt dışına çıkmak isteyenlerin de çok olduğu özellikle gençlerin bu konuda daha istekli oldukları dikkat çekmiştir. **Köy sakinlerinin yaşamış olduğu en önemli problem olarak dışarıdan gelenlerin dinlerinden dolayı kendilerini gavar olarak nitelendirmeleri, Arap olmalarından dolayı da yabancı olarak adlandırmaları olduğu** aktarılmıştır. Çalışma, ulaştığı sonuçlar bakımından iki açıdan önemlidir. Birincisi Türkiye'nin tek Arap Ortodoks köyü olması nedeniyle Tokaçlı'nın kültürel ve dinsel kimlikleri konusunda bir durum betimlemesi yapılmış olmasıdır. İkincisi ise Arap-Hristiyan olmalarına karşın Türkiye'de yaşıyor olmaları, Türk kültüründen etkilenmiş olmaları ve Türkiye'ye geliştirdikleri aidiyet bağlarıyla kendilerini yabancı ya da *azınlık* olarak kabul etmediklerinin tespiti olmuştur.

Küreselleşmenin topluluklar üzerindeki baskısı, kimliklerin gittikçe birbirine benzediği bir toplumsal alanın üretilmesine kaynaklık etmektedir. Bu bağlamda, sosyolojik araştırmalarda farklı kültürel toplulukların yaşamlarını sürdürdükleri alanların tespit edilmesi önemli bir hareket noktasıdır. Bu nedenle çalışmanın, etnografik olarak ilerleyen süreçte kaybolmakta olan bir kültürel topluluğun yerinde tespitini göstermesi bakımından literatüre önemli bir katkı sunduğu düşünülmektedir.

NOTLAR

- 1 Araştırmada kullanılan bu bilgiler, Antakya Altınözü Tokaçlı Köyü Sosyal ve Kültür Derneği'nden alınmıştır.
- 2 Osmanlı kayıtlarında buradaki azınlıklar ve azınlıklara ait vakıflar ve onlara ait mallar kayıt altına alınırken Rum-Ortodoks olarak alınmıştır. Örneğin burada bulunan azınlık vakıfları şu şekildedir: Altınözü Tokaçlı Yontacı Köyü Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı, Altınözü Sarılar Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı, Hatay- Altınözü Tokaçlı Yontacı Köyü Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Alkan, Azınlık Vakıfları (Tarihi Arka Planı, Hukuki Yapısı ve İç Analizi), Gazi Akademik Bakış Dergisi, cilt 2, sayı:4, 2009, ss.93-111.

KAYNAKÇA

- Alkan, Mustafa (2009). "Azınlık Vakıfları (Tarihi Arka Planı, Hukuki Yapısı ve İç Analizi)". *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 2(4):93-111.
- Assmann, Jan (2001). *Kültürel Bellek: Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik*. Çev: Ayşe Tekin, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Barthold, Vasiliy V. (2004). *İslam Medeniyet Tarihi*. Çev: M. Fuad Köprülü, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Doğruel, Fulya (2005). *İnsanîyetleri Benzer: Hatay'da Çoketnikli Ortak Yaşam Kültürü*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Haviland, William A. (2002). *Kültürel Antropoloji*. Çev: Hüsamettin İnanc-Seda Çiftçi. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Kaplan, Mehmet (1976). "Kültür ve Kültürü Meydana Getiren Unsurlar". *Türk Kültür ve Medeniyeti cilt.1*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Türk Kültür ve Medeniyetini Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Köprülü, M. Fuad (2005). *Anadolu'da İslamiyet*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kula, Onur Bilge (2011). *Anadolu'da Çoğulculuk ve Tolerans*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Moles, Abraham A. (1983). *Kültürün Toplumsal Dinamiği*. çev: Nuri Bilgin. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Ziya Gökalp (2007). *Türk Medeniyet Tarihi*. Ankara: Elips Kitap.

Fotoğraf 1. Dinî figürler, evlerin iç dekorasyonunda önemli bir yer tutmaktadır.

Fotoğraf 2. Dinî bir mekân olarak Kilise, en önemli dinsel kimlik belirleyicilerinden birisidir.

Fotoğraf 3. Ölüm, bir topluluğun kültürel kimliği için simgesel anlamlar üretir. Mezarlıklar, bu bağlamda topluğun ait olduğu sosyal kimlik öğelerini tespit edebilmek için gözlenebilir önemli alanlardan birisidir.

Fotoğraf 4. Dış çevrenin, diğer köylere göre daha düzenli olduğu görülmektedir.

Fotoğraf 5. Köyün önemli sosyal etkinlik alanlarından birisi çay bahçesidir.

Fotoğraf 6. Mezarlık dışını süsleyen dinsel semboller ve diğer köylerle kıyaslandığında oldukça düzenli ve temiz caddeler, görüşmeler sırasında aktarılanlara göre ayırt edici bir kimlik göstergesi varsayılmaktadır.

Fotoğraf 7. Köyün eski fotoğraflarında, geleneksel kültürün önemli yansımalarından birisinin düğünler olduğu tespit edilmiştir. Tokaçlı'da yaşayan Arap-Hristiyanlar, Anadolu'nun birçok yerinde yapılan düğünlerle benzer temaları taşıdığı gözlenmiştir.

Fotoğraf 8. Fotoğraf, kültürel belleğin en önemli taşıyıcılarından birisidir. Her evde, mutlaka eski fotoğraflar, misafirlerin bakması için hazırda durmaktadır.

Fotoğraf 9. Tokaçlı köyünde, yemek ve mutfak kültürü, Anadolu'dan birçok izler taşır.

Fotoğraf 10. Tokaçlı'da yaşlı kuşak, günlük hayatta Arapça konuşmakta, Türkçe bilmemektedir. Kadınlar, serbest zamanlarında farklı aktiviteler yapmaktadır.